

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1927

ΠΡΟΕΔΡΙΑ Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Κατ' αὐτὴν ἦσαν παρόντες ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως οἱ ὑπουργοὶ κ. κ. Μερλόπουλος καὶ Νικολούδης, προσέτι δὲ ὁ κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ πλείστοι ἐκ τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου.

Λόγος τοῦ προέδρου κ. Γ. Χατζιδάκι, περὶ τῶν σπουδῶν καὶ τοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

ΚΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ,

Τὴν χρησιμότητα τῆς περισυλλογῆς καὶ μελέτης τῶν στοιχείων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς συνέστησεν εἰς ἡμᾶς πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος ὁ αἰοίδιμος Κοραῆς, συμβουλεύσας νὰ σταλοῦν δύο νέοι εἰς τὰς διαφόρους Ἑλληνικὰς χώρας, ἵνα συλλέξουν τὸν θησαυρὸν τῆς λαλουμένης γλώσσης. Θέλων δὲ νὰ δείξῃ ὅτι αἱ περὶ ταύτην μελέται ὀφείλουν νὰ γίνωνται πάντοτε ἱστορικῶς, ἥτοι ὅτι βάσις τούτων ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἀπὸ ταύτης ἀνάγκη πάντοτε νὰ ὁρμώμεθα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν στοιχείων τῆς νέας, εἶπε τὸ ἀξιωματιμώμενον ἐκεῖνο «ὅποιος χωρὶς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἐπιχειρεῖ νὰ μελετήσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ τὴν νέαν, ἢ ἀπατᾶται ἢ ἀπατᾶ». Καὶ ἐπιθυμῶν νὰ δείξῃ ἐμπράκτως τὴν μεγάλην ἐθνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ὠφέλειαν τῶν περὶ τὴν νέαν γλῶσσαν μελετῶν πρῶτον μὲν ἐγκατέσπειρε μεταξὺ τῶν ποικίλων ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένας ἐκδόσεις Ἑλλήνων συγγραφέων

πολλὰς σοφὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, ἄλλας δὲ πλουσιωτέρας εἰς τὰ **Προλεγόμενα** καὶ τοὺς **Ἀυτοσχεδίους Στοχασμοὺς** αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις δὲ ἐξέδωκε μετὰ ἐρμηνευτικῶν σχολίων δύο ποιημᾶτια τοῦ Πτωχοπροδορῶμον γεγραμμένα κατὰ τὸν **IB'** αἰῶνα, συνέταξε καὶ Γραμματικὴν τῆς **N. Ἑλληνικῆς** ἐκδοθεῖσαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, καὶ τέλος συνέλεξε καὶ ἠρμήνευσεν εἰς τὰ περιώνυμα **Ἄτακτα** αὐτοῦ μέγα πλήθος λέξεων τῆς **N. Ἑλληνικῆς**, καὶ οὕτως ἔγινεν εἰς τὰς μελέτας ταύτας ἡγεμὼν καὶ ὁδηγὸς ἡμῶν.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ αἰοιδίμου ἀνδρὸς δὲν εὔρεν ἐν τοῖς εὐθύς κατόπιν χρόνοις ἀνταξίους μαθητὰς καὶ μιμητὰς. Οἱ ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἀκμάσαντες λόγιοι Ἑλληγες μεταφέροντες ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τὰ παρατηρούμενα ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν μεταγενεστέρων καὶ μεσαιωνικῶν συγγραφέων σφάλματα, ὑπελάμβανον ὅτι ἡ γλῶσσα μετὰ τὸν Δημοσθένην ἀπώλεσε τὴν δοκιμότητα αὐτῆς, ἀνεμίχθη μετὰ βαρβαρικῶν στοιχείων, ἀπέβη βάρβαρος καὶ ἀναξία προσοχῆς καὶ μελέτης. Εἰς τὴν πλάνην ταύτην συνετέλεσε καὶ ἡ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ τότε κρατοῦσα θεωρία περὶ τοῦ δοκίμου μὲν τῆς Ἀττικῆς, ἀδοκίμου δὲ καὶ βαρβάρου τῆς μεταγενεστέρας καὶ μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς, ἐνῶ κατ' ἀλήθειαν οὐχὶ ἡ γλῶσσα αὐτή, ἀλλὰ τὰ εἰς αὐτὴν γεγραμμένα ἦσαν ἀδόκιμα. Μόνος ὁ μακαρίτης Μανροφροῦδης ἠθέλησε νὰ συνάψῃ εἰς ἓν ὅλον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, διὸ συνέταξε τὸ **Δοκίμιον ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης** (ἐν Σμύρνῃ 1871). Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μὲν ἀνέμειξε πολλὰς περιπτώτας θεωρίας περὶ τῆς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους δημιουργίας τῆς κλίσεως, τοῦτο δὲ ἡ ἐπιστημονικὴ γλωσσολογικὴ μέθοδος τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο ἔτι ἀτελής (οὔτε ἡ ψυχολογία οὔτε ἡ φυσιολογία τῶν φθόγγων οὔτε ἡ ἀρχὴ τῶν ἀναλογιῶν εἶχαν τότε ἀκόμη χρησιμοποιοθηῆ οὔτε περὶ φθογγικῶν νόμων λόγος ἐγίνετο), τοῦτο δὲ ἡ σπάνις τῶν μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐκδεδομένων καὶ προσιτῶν εἰς τὴν ἔρευναν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων κειμένων, τοῦτο δὲ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔτελεύτησε καὶ τὸ βιβλίον ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, διὰ ταῦτα πάντα δὲν συνετέλεσεν, ὡς ἔδει, εἰς σύστασιν καὶ ἀγάπην τῶν μελετῶν τούτων καὶ δὴ εἰς διαμόρ-

φωσιν ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς μεθόδου πρὸς μελέτην καὶ γνῶσιν τῆς γλώσσης ἡμῶν.

Βεβαίως δὲν ἔλειψαν ὅλως καὶ Ἕλληνες καὶ ἀλλογενεῖς λόγιοι οἱ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔχοντες ἐνδιαφέρον καὶ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν Ν. Ἑλληνικὴν. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὰ γλωσσάρια τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῇ Πανδώρα, ἐν τῇ Ἑφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν, ἐν τῷ Φιλίστορι, τοῖς Ἀναλέκτοις τοῦ Παρνασοῦ, τῷ Περιοδικῷ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς δὲ αἱ προτροπαὶ καὶ ὁδηγίαι τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλικοῦ Συλλόγου καὶ τῶν διευθυνόντων τὸν Φιλολ. Σύλλογον Κωνσταντινουπόλεως κ.λ.: ἔπειτα τὰ αὐτοτελῆ δημοσιευθέντα γλωσσάρια: τοῦ Ἀθ. Σακελλαρίου περὶ τῆς διαλέκτου τῆς Κύπρου, τοῦ Πεταλᾶ τῆς Θήρας, τοῦ Οἰκονόμου καὶ M. Deffner τῆς Τσακωνιάς, τῆς Χίου τοῦ Ἀλ. Πασπάτη, τῆς Ἠπείρου τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ κ.λ. κ.λ. Ἐπειτα λεξικὸν σύντομον τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἐδημοσίευσεν ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος, ὁμοίως ὁ Legrand, κείμενα δὲ χρήσιμα εἰς τὰς γλωσσικὰς μελέτας ἐδημοσίευσεν ὁ Σάδης, ὁ Legrand καὶ ἄλλοι, Γραμματικὴν ὁ Mullach, πραγματείαν περὶ τῶν φθόγγων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ὁ Foy κ.ο.κ.

Ἄλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν μικρά, μεμονωμένα, ἀπέναντι τοῦ ὅλου, ὅπερ ἔδει νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸ ὅποῖον ἐπεπρόσθον μεγάλα κωλύματα, αἱ πλημμελεῖς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους γλωσσολογικαὶ μέθοδοι, αἱ περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς καὶ τῆς καταγωγῆς τῆς Ν. Ἑλληνικῆς ἐσφαλμέναι γνῶμαι, ἔνεκα τῶν ὁποίων πλεῖστα ἐζητοῦντο καὶ εὐρίσκοντο Αἰολοδορικὰ ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ στοιχεῖα καὶ πλεῖστα ἠτυμολογοῦντο καὶ ἠρμηνεύοντο πλημμελῶς καὶ ἀτόπως.

Βραδύτερον μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐσφαλμένων τούτων θεωριῶν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διδασκαλίας τῶν γλωσσολογικῶν μαθημάτων εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον αἱ περὶ τὴν Ν. Ἑλληνικὴν μελέται ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἐπιστημονικώτεραι, βάσις αὐτῶν καθωρίσθη ἡ Ἀττικὴ - Κοινή, πᾶσαι δὲ αἱ φθόγγικαί, μορφολογικαὶ κ.λ., μεταβολαὶ ἐπεξητήθη νὰ ἐρμηνευθοῦν κατὰ τὰς νεωτέρας γλωσσολογικὰς μεθόδους. Τεκμήρια σαφῆ τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι ἄλλα τε πολλὰ καὶ οὐχ ἥμισυ αἱ περὶ τῆς Κυπρίας

διαλέκτου πραγματεῖαι τοῦ κ. Σ. Μενάρδου, ἢ περὶ τοῦ ιδιώματος Βελβεντοῦ τοῦ κ. Εὐθ. Μπουντόνα, ἢ περὶ τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου τοῦ κ. Ἀχ. Τζαρτζάνου, ἢ περὶ τῆς Ἑπειρωτικῆς καὶ Τσακωνικῆς τοῦ κ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, ἢ περὶ τῆς τῶν Σ. Ἐκκλησιῶν τοῦ μακαρίτου Στ. Ψάλτου, ἢ περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου καὶ ἄλλαι πολλαί.

Τὰς μελέτας ταύτας καὶ τὴν περισυλλογὴν τοῦ θησαυροῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς θέλοντες νὰ ἐνθαρρύνουν ἄνδρες φιλόμουσοι, οἱ ἀείμνηστοι Ἀλ. Πασπάτης, Μᾶρκος Γενιέρης, Στέφανος Δραγούμης, Κλὼν Στέφανος καὶ ἄλλοι συνέστησαν κατὰ τὸ ἔτος 1890 Σύλλογον, ὃν ὠνόμασαν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἑλλήνος, ὅστις τὸ πρῶτον περὶ ταῦτα δοκίμως ἠσχολήθη, τοῦ ἀοιδίμου Κοραῖ (βραδύτερον μετωνομάσθη **Γλωσσικὴ Ἑταιρεία**), προεκήρυσσον κατ' ἔτος γλωσσικοὺς διαγωνισμοὺς, ἀπένεμον χρηματικὰ βραβεῖα εἰς τὰς ὑποβαλλομένας εἰς αὐτοὺς καὶ ἀξίας τοῦ βραβείου κρινομένας συλλογὰς γλωσσικοῦ ὕλικου ἢ μελέτας, οὕτω δὲ συνήχθη κατὰ μικρὸν μέγα ποσὸν λεξιλογικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου, ὅπερ παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀναληφθεῖσαν βραδύτερον σύνταξιν τοῦ λεξικοῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν συλλογῶν τούτων, τῶν πρότερον συνταχθέντων γλωσσαρίων καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Γραφείου τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλλήν. γλώσσης συλλεγέντος νέου ὕλικου συντάσσεται σήμερον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μέγα Λεξικόν. Τοῦτο ἔχει ἤδη συνταχθῆ σχεδὸν μέχρι τοῦ στοιχείου **Κ**, ἔτοιμα δὲ ἐντελῶς πρὸς τύπωσιν εἶναι τὰ ἀπὸ **Α**—**ἀκρογιαλί** ἄρθρα, ἐκ δὲ τῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου τὰ ἀπὸ τοῦ **Α**—**ἀγριεμός**. Ἡ παραγγελία τῶν εἰδικῶν τυπογραφικῶν στοιχείων ἀνεστάλη προσωρινῶς, διὰ νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ περὶ τοῦ φωνητικοῦ ἀλφαβήτου ἀποφάσεις τοῦ προσεχῶς ἐν Χάγῃ συγκροτηθησομένου Ἀ' Διεθνοῦς Γλωσσολογικοῦ Συνεδρίου.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὔτε τὰ χειρόγραφα τὰ μέχρι τοῦδε περιελθόντα εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν οὔτε τὰ κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντα γλωσσαρία παρέχουσι τὸ σύνολον τοῦ λεκτικοῦ θησαυροῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Πολλῶν χωρῶν καὶ τόπων τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν οὔτε πρότερόν ποτε συνέλεξε τις συμφώνως πρὸς τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῖ, θερμοῦς συστήσαντος

νά ἀποσταλοῦν εἰς πάσας τὰς χώρας οἱ ἱκανοὶ πρὸς συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου, οὔτε καὶ σήμερον κατορθώθη νὰ συλλεγῆ καὶ ἀποθησαυρισθῆ. Τὸ λεξικὸν ἄρα, τὸ νῦν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου συντασσόμενον, θὰ εἶναι ἐν πολλοῖς ἐλλιπὲς καὶ ἐπομένως θὰ ἔχη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνάγκην συμπληρώσεως.

Ἐπιβάλλεται δὲ εἰς ἡμᾶς διὰ πολλοὺς λόγους ἢ ὅσον ἔνεστι πλήρης συναγωγὴ, μελέτη καὶ ἔκδοσις τοῦ θησαυροῦ τῆς Μ. καὶ Ν. Ἑλληνικῆς. Ὁ κυριώτερος λόγος εἶναι ὅτι εἰς διαμόρφωσιν ἀκριβοῦς ἐπιστημονικῆς μεθόδου διὰ τὰς καθόλου γλωσσικὰς μελέτας οὐδεμία ἐν τῷ κόσμῳ γλῶσσα δύναται νὰ εἶναι καταλληλοτέρα τῆς Ἑλληνικῆς· τοῦτο ἐννοεῖ πᾶς τις, ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄφιν πρῶτον ὅτι αὕτη παρεδόθη παλαιότατα, παλαιότερον πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν, ἐκτὸς τῆς Ἰνδικῆς· δεύτερον δὲ ὅτι παρεδόθη οὐχὶ ἐν μικρᾷ τινι ἐπιγραφῇ ἢ μιᾷ τινι διαλέκτῳ, ἀλλ' ἐν πονήμασιν ἀρκούντως ἐκτεταμένοις, ἐν ἐπιγραφαῖς, νομίσμασι κλπ. καὶ εἰς πλείστας διαλέκτους, σχεδὸν πάσας ἐκτὸς τῆς Μακεδονικῆς· τρίτον δὲ ὅτι ἔχομεν αὐτῆς μνημεῖα πάντων τῶν χρόνων καὶ ὅτι ἔχει τὴν μεγάλην ἀρετὴν νὰ ἐξελίσσεται καὶ μεταβάλλεται βραδύτατα καὶ ἐπομένως νὰ διασφῆξῃ ἐπὶ μακρὸν τὰ ἀρχαιότερα στοιχεῖα αὐτῆς καὶ οὕτω νὰ καθιστᾷ εὐπαρακολουθήτους τὰς γινομένας μεταβολὰς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ διατηρεῖ πιστοτέραν πάσης ἄλλης ἀδελφῆς γλώσσης (πλὴν τῆς Ἰνδικῆς, καὶ δὴ ἐν ὠρισμένοις γλωσσικοῖς στοιχείοις) τὴν εἰκόνα τῆς μητρὸς Ἰαπετικῆς, καὶ ἡ Ν. Ἑλληνικὴ εἶναι ὁμοιότερα πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ μάλιστα τὴν μεταγενεστέραν Ἑλληνικὴν ἢ οἵαδήποτε ἄλλη νεωτέρα γλῶσσα πρὸς παλαιότεραν φάσιν της. Οὕτω κατ' ἀκριβῆ σταιστικὴν ἀπεδείχθη ὅτι τοῦ Ἐθαγγελίου αἱ ἡμίσειαι περίπου λέξεις λέγονται καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ὁμιλίᾳ τῶν πολλῶν, τῶν δὲ λοιπῶν αἱ πλείσται φέρονται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ ἐννοοῦνται κάλλιστα ὑπὸ πάντων, καὶ μόνον περὶ τὰς τετρακοσίας εἶναι ἀληθῶς ξένα καὶ ἄγνωστοι εἰς τὸν ἡμέτερον λαόν. Οὕτω δὲ διὰ τὴν βραδυτάτην ταύτην ἐξαλλοίωσιν τὰ πρὸ πολλοῦ γεγραμμένα δὲν προσπίπτουν εἰς οὐδένα ἄγνωστα καὶ ξένα. Οὐδεὶς λ. χ. Κρηῆς ἀναγινώσκων ἢ ἀκούων τὸν Ἐρωτόκριτον δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐγράφη πρὸ τριῶν αἰώνων, ἀλλὰ καὶ ὁ Πτωχοπρόδρομος καὶ ὁ Κεκαυμένος δὲν

φαίνονται εἰς ἡμᾶς ξένοι καὶ δυσνόητοι· ὀρθότατα δὲ δισχυρίσθη ὁ μακαρίτης Σάδης ὅτι ἀναγινώσκων τις πολλοὺς παπύρους γεγραμμένους κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας νομίζει ὅτι ἀναγινώσκει ἐπιστολάς τῶν ἀνδρῶν τοῦ 1821.

Ἄλλος λόγος, δι' ὃν ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς ἡ πλήρης κατὰ τὸ δυνατόν συλλογὴ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς εἶναι, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶναι ὅπως ἡ Ῥωσία καὶ ἄλλαι χῶραι συνεχῆς καὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος, ἀλλὰ τούναντίον χῶρα μικρά, διατεταμένη πολλοῦ ὑπὸ ὀρέων καὶ θαλασσῶν εἰς μικροτέρας χῶρας, νήσους καὶ χερσονήσους. Ἡ διάπλασις αὕτη καὶ κατάταξις τοῦ ἐδάφους ἠννόησε πάντοτε καὶ εὖνοεῖ τὸν ἐκπατρισμὸν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ τὴν πανταχοῦ τοῦ κόσμου διασπορὰν αὐτῶν. Ἐκ τῶν ἀποικιῶν τούτων ἄλλαι ἔπαυσαν πρὸ πολλοῦ νὰ εἶναι Ἑλληνικαί, ἄλλαι δὲ σώζονται ἢ μᾶλλον ἐσώζοντο μέχρι πρὸ ὀλίγου. Δοιπὸν εἰς τὰ οὕτως ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους κατατεταμημένα μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔνεκα ἐλλείψεως πικρῆς ἐπικοινωνίας αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ἢ Ἑλληνικῆ γλῶσσα διέσωσε μέχρι σήμερον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἴχνη ἀρχαίων διαλέκτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἄλλα πολλὰ στοιχεῖα τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς, αἵτινα ἐξηφανίσθησαν πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς συνήθους γλώσσης. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι ἤδη ἐν τῇ Κ. Δ. εἶναι χρήσεως περιορισμένης, ἀλλ' ἐν τῷ Πόντῳ ἐλέγετο μέχρι πρὸ ὀλίγου τ' ἐμόν, τὰ μὰ, τὰ μέτερα. Τὸ η ἔταντίσθη πρὸ αἰῶνων φωνητικῶς πρὸς τὸ ι, ἀλλ' ἐν Πόντῳ ἐσώζετο ἀρκούντως καλῶς μέχρι τῆς χθὲς μετὰ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς ὡς ε. Ὁμοίως ἐσώζετο ἐν Πόντῳ τὸ ἀπαρέμφατον καὶ πολλὰ στοιχεῖα τῆς τρίτης κλίσεως.

Ἐν Κύπρῳ καὶ Δωδεκανήσῳ σώζεται ἡ διάφορος προφορὰ τῶν ἀπλῶν ἀπὸ τῶν διπλῶν συμφώνων. Ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας, ἐν Μεγάροις καὶ Αἰγίνῃ σώζεται ἔτι καὶ νῦν διάφορος ἡ προφορὰ τοῦ υ ἀπὸ τοῦ ι.

Ἐν Κρήτῃ λέγεται ὁ Δωρικὸς τύπος ἡ **Μίλατο**, ἡ **σαμαζὰ**, τὸ ῥῆμα **σακάζω**, ἡ λέξις **ἄρκαλος** ἀντὶ **ἄρκηλος** κ.λ., ἐν Ῥόδῳ ἡ **Δαματρία** κ.λ. Τοιαῦτα διαλεκτικὰ στοιχεῖα εὐρίσκομεν καὶ ἐν Τσακωνίᾳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, σαφῆ μαρτύρια ὅτι Ἕλληνες πάντοτε κατόκουν τὰς χῶρας ταύτας καὶ οὗτοι μετεχειρίζοντο τὰ διαλεκτικὰ ταῦτα, (προβλ. τὴν ἐμὴν *Einleitung in die neugriech. Grammmatik* σ. 97-9).

Οὕτως ἐπειδὴ τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα δὲν μεταβάλλονται πανταχοῦ συγχρόνως καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον, ἀλλ' ἀλλαγῶν ταχύτερον καὶ ἀλλαγῶν βραδύτερον, ἄλλα δὲ διαμένουν ἀναλλοιώτα, διὰ τοῦτο πολλάκις συμβαίνει, ὥστε ἀπέναντι τῶν ἐν τινι τόπῳ μεταβεβλημένων νὰ σώζονται ἐν ἄλλῳ τὰ ἀμετάβλητα, τὰ ἀρχαιοτροπότερα, καὶ δὴ ὡς παλαιότερα μαρτύρια νὰ χρησιμεύουν εἰς ὀρθὴν κατανοήσιν τῶν νεωτέρων, τῶν μεταβληθέντων. Οὕτως ἐν Αἴνῳ ἐσώθη τὸ ἀπαθέστερον **ἀναχανιάζω**, ἐξ οὗ νοοῦμεν κάλλιστα τὸ κοινὸν **λαχανιάζω**, ἐν Σελίνῳ λέγεται **Κύπαρις** (ἦτοι **Κυπάρισσος**), ἐξ οὗ εὐκόλως νοοῦμεν τὸ **Γύπαρις**, κ. οὗ. κ. Ἀλλ' ἡ διατήρησις τῶν ἀρχαικωτέρων τούτων βοηθεῖ πολλάκις εἰς νόησιν καὶ πολλῶν ἀρχαίων. Οὕτω λ. χ. παρενοεῖτο καὶ μετεβάλλετο τὸ **ὀφθαλμίσαι** (=φθονῆσαι) εἰς **ὀφθαλμιᾶσαι**, καίτοι τὸ σημερινὸν **φταρμίζω** (=βασκαίνω) διδάσκει ὅτι καλῶς ἔχει τὸ **ὀφθαλμίσαι**. Ὁμοίως μετεβάλλετο τὸ **βιλλᾶς** εἰς **ζιλλᾶς**, καίτοι τὸ ὄνομα **βίλλος** σώζεται μέχρι σήμερον ἐν Κρήτῃ κ. ἄ. Ὁμοίως ἡμφεσβητήθη ἡ λέξις **ἄρκαλος** καὶ προετάθη νὰ μεταβληθῆ εἰς **ἄρκιλος**, καίτοι τὸ ζῶον τοῦτο ἀκόμη καὶ σήμερον λέγεται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τὸ δωρικώτερον **ἄρκαλος**. Τοιαῦτα θὰ ἠδυνάμην ν' ἀναγράψω καὶ ἄλλα πολλά. Δὲν θὰ εἶναι δέ, νομίζω, μικρὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα τιμὴ τὸ νὰ βοηθήσῃ εἰς ὀρθότεραν ἐρμηνείαν καὶ κατανοήσιν τοῦ παραδοθέντος εἰς ἡμᾶς θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἴνα δὲ κατανοηθῆ γενικῶς τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναφέρω περικοπήν ἐξ ἐπιστολῆς πρὸ δύο ἡμερῶν σταλείσης πρὸς ἐμὲ ὑπ' ἀνδρὸς ἀσχολουμένου περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἣτις λαλεῖται ἐν τῇ μεσημβριῶν Ἰταλίᾳ, τοῦ καθηγητοῦ ἐν Τυβίγγῃ *G. Rohlf's*. Ὑπάρχουν, λέγει, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τῆς Καλαβρίας λέξεις καὶ θέματα λέξεων, ἅτινα ἐμποιοῦσιν ἡμῖν ἐντύπωσιν ὅλως ἀρχαϊκῆν. Εἶναι πάντως λέξεις ἰδιωματικά, αἵτινες κατάγονται ἀρχαιοθεν, κατὰ τύχην δὲ δὲν παρεδόθησαν γραπτῶς. Ὅσῳ δὲ περισσότερον ἀσχολουμαι περὶ τὴν Ἑλληνικὴν τῆς Καλαβρίας, τοσοῦτω μᾶλλον πείθομαι ὅτι τοσαῦτα ἐν ταύτῃ διασώζονται ἀρχαῖαι, πρωτότυποι ἐκφράσεις, ὅσαι ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ Ἑλλην. διαλέκτῳ, ἐξαιρέσει μόνον τῆς Τσακωνικῆς.

Ταῦτα λέγει ὁ Γερμανὸς λόγιος, πολὺ ὀρθά. Εἶναι δέ, ὡς γνωστόν, ἤδη ἀποδεδειγμένον καὶ ἀναντίλεκτον, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν πάντοτε ἀδιακόπως ἐλαλεῖτο καὶ λαλεῖται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τῇ πάλαι **Μεγάλῃ Ἑλλάδι** καλουμένη (πρβλ. τὴν ἐμὴν *Einleitung* σ. 412 κ. ἐξ.).

Εἰς ταῦτα δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τὸ ἀκόλουθον. Εἶναι πασίγνωστον ὅτι τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὁ πλοῦτος, ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων κατέστησαν τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ τὰ φιλολογικὰ μνημεῖά της — ἰδίως τὰ ἀρχαῖα — παιδευτήριον ὀλοκλήρου τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ ἀπὸ κτήματος εἰδικῶς Ἑλληνικοῦ κατέστησαν ταῦτα κτῆμα καθολικὸν πάντων τῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς γῆς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἰαπωνίας. Ἐνεκα τούτου ἡ μὲν ἐρμηνεῖα γλωσσικοῦ τιнос φαινομένου ἄλλης τινὸς γλώσσης, λ. χ. τῆς Σλαβικῆς, τῆς Ἰνδικῆς κ. λ., ἐνδιαφέρει μόνους τοὺς ὀλίγους τοὺς περὶ ταύτας ἀσχολουμένους, ἀλλ' ἡ ἐρμηνεῖα φαινομένου τινὸς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐνδιαφέρει ὁμοίως καὶ τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς γλωσσολόγους καὶ τοὺς θεολόγους καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἐν γένει πάντας τοὺς λογίους σύμπαντος τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἀφοῦ τὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐξητάσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν καὶ λεξικογράφων καὶ ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων πάλιν ἐξετάζονται, μελετῶνται καὶ ἐρμηνεύονται κατὰ πάντα τρόπον ὑπὸ τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν, εἰς ἡμᾶς ὑπελείφθη ἡ σύνταξις καὶ ἔκδοσις τοῦ λεξικοῦ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς Ν. Ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι μέγα καὶ δύσκολον· διότι καὶ αἱ μεσαιωνικαὶ πηγαὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι οὐδὲ πᾶσαι ἐκδεδομένα, καὶ ἡ συλλογὴ, ἐπεξεργασία καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ θησαυροῦ τούτου ἀπαιτεῖ πολλὰς καὶ μακρὰς μελέτας καὶ κόπους ὄχι μικροῦς, ἀφοῦ μάλιστα πολλὰ στοιχεῖα τούτου δὲν διεσώθησαν διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως. Ἄλλ' αἱ δυσκολίαι αὗται καὶ ὅσαι ἄλλαι θὰ προκύψουν βραδύτερον, δὲν εἶναι πρόπον νὰ ἀποτρέψουν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν τούτου καθήκοντος. Ὅπως τοῦναντίον ἡ Ἀκαδημία ἡμῶν θεωροῦσα ὡς ἐν τῶν πρωτίστων καθηκόντων αὐτῆς τὴν σύντα-

ξιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ τούτου πρῶτον θὰ προσκαλέσῃ εἰς συνεργασίαν τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ παρ' ἡμῶν περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν ἀσχολουμένους λογίους, ἔπειτὰ θὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὸ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας ἐκτελούμενον ἔργον, ὥστε αὐτὴ νὰ προκηρῶσῃ τοὺς γλωσσικοὺς διαγωνισμοὺς, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ βραβεύῃ τὰ ἀποστελλόμενα κατ' ἔτος γλωσσικὰ δοκίμια· ἐπίσης ἡ Ἀκαδημία θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμβουλῆς τοῦ ἀοιδίου Κοραΐ, ἥτοι τὴν ἀποστολὴν λογίων καὶ ἰδίως τῶν συντακτῶν τοῦ λεξικοῦ εἰς τὰς διαφοροὺς Ἑλληνικὰς χώρας — καὶ μάλιστα τὰς μέχρι τοῦδε γλωσσικῶς ἀνεξετάστους — πρὸς συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ αὐτῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅπως ἡ ἔκδοσις τοῦ Λεξικοῦ, Α' μέρους, τοῦ μεσαιωνικοῦ, καὶ Β', τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ οὕτω καὶ ἡ προϋπόθεσις καὶ βάσις τῆς ἐκδόσεως τούτου, δηλ. ἡ πρόσκλησις εἰς συνεργασίαν πάντων τῶν δυναμένων καὶ ἡ πανταχόθεν περισυλλογὴ τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, θὰ εἶναι ἔργον τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν. Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ δεύτερον τοῦτο μετὰ τὰς προσφάτους ἐθνικὰς ἀτυχίας εἶναι πολὺ εὐκολώτερον τώρα ἢ ἄλλοτε, διότι δὲν εἶναι σήμερον ἀνάγκη νὰ τρέχουν οἱ συλλέκται εἰς τὰ βάρθη τῆς Ἀσίας καὶ ἔστιν ὅτε καὶ νὰ κινδυνεύουν. Σήμερον οἱ πρότερον ἐκεῖ διεσπαρμένοι Ἕλληνες, ὅσοι ἐξ αὐτῶν περιεσώθησαν, ζῶσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ, ὥστε εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπισκεφθῇ τις αὐτοὺς καὶ νὰ συλλέξῃ ἐπιτοπιῶς τοὺς γλωσσικοὺς καὶ λαογραφικοὺς θησαυροὺς των. Καὶ σημειώσατε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ τοῦτο τάχιστα· διότι οἱ διασφύζοντες τὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα — πολλάκις σπάνια καὶ ἀρχαϊκώτατα — συναναστρεφόμενοι καὶ ἀναμειγνύμενοι πρὸς τοὺς αὐτόχθονας θὰ ἀποβάλλουν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου τὰ γλωσσικὰ αὐτῶν ιδιώματα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο καθῆκον ἔχει ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐθνικὸν καθεστῶς καὶ διὰ τοῦτο συμμεταβάλλεται μετὰ τῶν τυχῶν καὶ τοῦ βίου τῶν ἐθνῶν, ἡ δὲ ἐκάστοτε μορφή αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν προηγουμένων αὐτῆς φάσεων — τῶν τε ἐγγύς καὶ τῶν ἀπωτέρω — διὸ δύναται νὰ μελετηθῇ καὶ κατανοηθῇ μόνον ἐκ τῆς γνώσεως τούτων· τὸ εἶναι ἐννοεῖται διὰ τοῦ **γίγνεσθαι**, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ γλωσσολογία εἶναι **ἱστορικὴ ἐπιστήμη**. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεία τῶν στοιχείων τῆς Ν. Ἑλληνικῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ τῆς

μελέτης τῶν παραδοθέντων γλωσσικῶν μνημείων. Ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἡμῶν Κ. Κόντος ἐκληροδότησε τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἑταιρείαν, καὶ αὕτη ἐπέτρεψεν ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν αὐτῆς εἰς τοὺς συντάκτας τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ βιβλιοθήκη αὕτη περιλαμβάνει μόνον ἐκδόσεις ἀρχαίων καὶ μεταγενεστέρων ἢ μεσαιωνικῶν ἐν Ἀττικῇ ἢ ἀττικίζούσῃ γλώσσῃ γεγραμμένων κειμένων, εἶναι ἀνάγκη προμηθείας — χάριν τῆς συντάξεως τοῦ λεξικοῦ — τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων παπύρων, τῶν μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν καὶ τῶν δημοδεστέρων κειμένων τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων χρόνων. Ταῦτα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀγορασθοῦν. Ἄλλα πολλὰ ἀνέκδοτα ἀκόμη χειρόγραφα, γλωσσικῶς καὶ λαογραφικῶς χρήσιμα, ἀπόκεινται εἰς βιβλιοθήκας δημοσίας καὶ ἰδιωτικάς, λ. χ. τὰς τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγ. Ὄρους — ἃς ἐνθυμηθῶμεν, πόσα ἐδιδάχθημεν ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐκ μιᾶς μόνης Μονῆς, τῆς τοῦ Χιλιανταρίου — τὴν τοῦ Ὄρους Σινᾶ καὶ ἄλλας.

Τῶν χειρογράφων τούτων φωτοτυπίας θὰ παράσχη ἡ Ἀκαδημία ἡμῶν εἰς τοὺς συντάκτας τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλην. γλώσσης. Ἄνευ τῆς παρασκευῆς ταύτης καὶ τὸ Λεξικὸν τῆς ἡμετέρας γλώσσης θὰ εἶναι πάντοτε ἀτελὲς καὶ ἡ ἱστορία αὐτῆς θὰ εἶναι ἀδύνατος.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἐν τῶν κυρίων, ἂν μὴ τὸ κύριον καθῆκον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας. Μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ν' ἀναφέρω καὶ τὰ ἐξῆς:

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς ἡμῶν Στέφανος Κουμανούδης συνέλεξε τὰς ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πλασθείσας νέας λέξεις, ὑπερβαινούσας τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας, καὶ τὸ λεξικὸν τοῦτο ἐξέδωκεν ὁ ἄξιος υἱὸς αὐτοῦ Πέτρος Κουμανούδης. Ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς νὰ συμπληρώσωμεν τοῦτο, συντάσσοντες καὶ ἐκδίδοντες τὸ λεξικὸν τῶν ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ συγχρόνων λογοτεχνῶν πλασθεισῶν λέξεων. Ἔργον ὡσαύτως τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας εἶναι νὰ συντάξῃ καὶ ἐκδώσῃ τὸ λεξικὸν τῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων, ἐν τοῖς ὁποίοις μεγάλη ἐπικρατεὶ ἀταξία καὶ ἀκαταστασία. Πολύλακίς ἔχομεν δύο ἢ τρεῖς ὄρους διὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἢ ξένας λέξεις, ἐνῶ ἔχομεν γνησίας καὶ πασιγνώστους Ἑλληνικάς. Περὶ τούτων ἔλαβεν ἤδη ἡ Ἀκαδημία φροντίδα, ἃς εὐχρηθῶμεν νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς πέρας. Ἐκτὸς τούτων

εἶναι ἀνάγκη νὰ συνταχθῇ καὶ ἐκδοθῇ λεξικὸν τῶν ξένων λέξεων, λατινικῶν, ἰταλικῶν, γαλλικῶν, τουρκικῶν, σλαβικῶν, ἀλβανικῶν κ.λ., ὅσαι ἢ προσωρινῶς ἢ καὶ μονίμως εἰσηλθόν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Διότι καὶ τούτων ἢ χρῆσις εἶναι τεκμήριον τῶν τυχῶν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν ἔθνους, καὶ τούτων τὴν ἱστορίαν θὰ μελετήσῃ καὶ θὰ φωτίσῃ ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο τι θὰ θεωρήσῃ αὕτη ὡς ἐν ἐκ τῶν πρωτίστων μελημάτων αὐτῆς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μεγάλη ἐπικρατεῖ παρ' ἡμῶν ἀνωμαλία καὶ ἀκαταστασία ἢ μᾶλλον ἀναρχία εἰς τὴν ὀρθογραφίαν πολλῶν λέξεων καὶ τύπων. Κατηντήσαμεν νὰ ἔχῃ ἕκαστος τὴν ἰδίαν ὀρθογραφίαν. Ἐὰρ γε δὲν θὰ ὄφειλε καὶ ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία — κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλων Ἀκαδημιῶν οὐ μόνον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ Βαλκανικῶν Κρατῶν — νὰ ἐκφέρῃ τὴν περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος γνώμη της; Ἄν συνέβαινε τοῦτο, θὰ ἐπετυγχάνετο ἴσως τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τοῦτο εὐκαταία τις ἐνότις καὶ ὁμοιομορφία.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ ἐν τέλει νὰ ἐπιφέρω τὰ ἐξῆς. Ἐν τῇ ἐκθέσει, ἣτις — συμφώνως πρὸς τὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. γλώσσης — ὑποβάλλεται καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον, λέγεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ πέντε ἡδὴ ἐτῶν, ὅτι μέρος τοῦ λεξικοῦ εἶναι ἤδη ἕτοιμον πρὸς τύπωσιν καὶ ὅτι θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἐγίνετο ἀρχὴ τῆς ἐκτύπώσεώς του. Ἡ εὐχὴ αὕτη μόλις ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ φίλου κ. Αἰγινήτου ἠξιώθη προσοχῆς παρὰ τῆς Πολιτείας. Εἶναι δὲ εὐτύχημα ὅτι ὁ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἀναδειχθεὶς Ἐθνικὸς Ἐδεργέτης κ. Ἐμμ. Μπενάκης ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀ' τόμου τοῦ μεγάλου λεξικοῦ, οὕτως ἢ ἐκτύπωσης θ' ἀρχίσῃ προσεχῶς. Οὕτω δὲ θὰ παραδοθῇ εἰς χρῆσιν τῆς διανοῦς ἐπιστήμης ὁ πολύτιμος θησαυρὸς τῆς ὁμιλουμένης ἡμῶν γλώσσης καὶ θὰ πληρωθῇ ἢ πεφωτισμένη εὐχὴ καὶ γνώμη τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, ὅτι τὸ πρῶτον καθῆκον παντὸς πεπολιτισμένου λαοῦ εἶναι ἢ ἔκδοσις τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ.